

FINNMARK FYLKESKOMMUNE
FINNMÁRKKU FYLKKAGIELDA

Regionalt utviklingsprogram 2014-2023

“Fremtidens Finnmark”

Høringsutkast

Høringsfrist:
26. september 2014

ffk.no

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	2
2. Foresight Finnmark	3
Tilskueren.....	5
Pardans i nord	5
Naturreservatet	6
Opportunisten	6
3. Veikart for Finnmark 2033.....	7
Internasjonalt samarbeid	8
Innovasjon og kompetanse	8
Industri og næringsutvikling	9
Initiativrike kommuner	9
4. Fremtidens Finnmark.....	10
Hvordan kan Finnmark skape et robust næringsliv?	11
Hvordan kan Finnmark sikre stabil og kompetent arbeidskraft?	13
Hvordan kan Finnmark utvikle langsiktig og helhetlig planlegging?	14
5. Regional oppfølging	16

1. Innledning

Det nye regionale utviklingsprogrammet (RUP) er fylkets felles verktøy for næringsutvikling og innovasjon i Finnmark. RUP'en har et langt tidsperspektiv – 10 år, og i scenariene og veikartene er det et enda lengre blikk – 20 år. Det er fordi mange av Finnmarks utfordringer krever langsiktig og tålmodig innsats.

Fremtidens Finnmark handler om det store bildet. Den nye RUP'en er et forsøk på å se de ulike næringene under ett. RUP'en løfter frem fellesnevne og forutsetninger for vekst. Uten robuste og livskraftige kommuner og lokalsamfunn, forsvinner grunnlaget for næringsutvikling. RUP'en inneholder nye ideer om hvordan kommunene og lokalsamfunnene kan styrkes. Innsatsen som i dag er rettet inn mot energi, mineraler, reiseliv, kultur, sjømat, landbruk og reindrift vil bli videreført gjennom RUP'en.

Finnmark har fått økt betydning, noe som har sammenheng med ressursrikdommen i regionen. Klimaendringene, en voksende global befolkning og forsterket internasjonal interesse for nordområdene endrer vilkårene for ressursutnyttelsen og samarbeidet i nord. Finnmark har gode kort på hånden og det finnes mange spirer til vekst, men også adskillig usikkerhet og tvil om hvordan Finnmark skal forvalte sine ressurser og utløse mer nyskaping.

Handlingsrommet påvirkes av skiftende nasjonale og internasjonale utviklingstrekk. Finnmark er vant til å befinne seg i mottagerenden av beslutninger. Likevel er Finnmarks handlingsrom stort, slik denne RUP'en påviser.

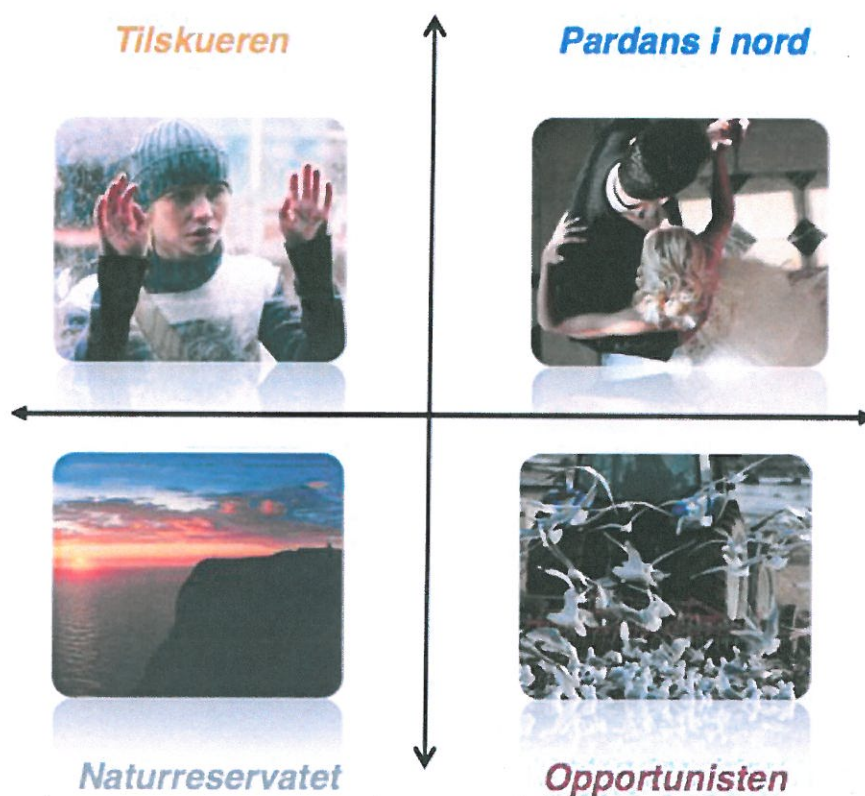
Den overordnede utfordringen er å planlegge og bane vei for vekst og verdiskaping i Finnmark på en fremtidsrettet måte. Målsetningene i det nye regionale utviklingsprogrammet må sees i sammenheng med planverk for andre sektorer og fagområder. Samferdsel, utdanning og arealplanlegging må bidra til å forsterke verdiskapingen i fylket. Som antydnet er utfordringen også å skape levende og spennende lokalsamfunn, der kvinner og menn i alle aldre og faser av livet ønsker å leve og bo. Fritidstilbud og kulturtilbud i vid forstand er nøkler til trivsel og bolyst. En målbevisst satsing på folkehelse, likestilling og mangfold er verdifullt i seg selv, og vil også bidra til høyere deltagelse i arbeidslivet. Samiske tradisjoner og utøvelsen av samiske næringer er og blir avgjørende for utviklingen av Finnmark.

Gjennomføringen av ambisjonene i *Fremtidens Finnmark* krever et tett og forpliktende samarbeid mellom næringslivet, FoU-miljøene, offentlige aktører og fylkeskommunen. Gjennomføringen forutsetter også at Finnmark har gode allianser og nettverk i landsdelen, i resten av landet og internasjonalt.

For å utvikle nye og gamle næringer, må Finnmark selv gå foran i formuleringen av utfordringer og strategier. Tanken er at den nye RUP'en skal bli et redskap for samarbeid, læring og mobilisering.

2. Foresight Finnmark

Det nye regionale utviklingsprogrammet for Finnmark bygger på bred og aktiv medvirkning i fylket. Målet har vært å skape en RUP med et lengre tidsperspektiv og et høyere ambisjonsnivå enn hva som er vanlig i norsk planlegging. Fylket har derfor gjennomført et nybrottsarbeid i form av prosessen *Foresight Finnmark*. Scenarier og veikart har vært to nyskapende innslag i utviklingsarbeidet.

Foresightprosessen

Fremtiden er åpen; ingen kan vite hvordan næringslivet vil se ut i 2033. Det eneste man kan si med sikkerhet, er at de neste 20 årene vil bli ganske annerledes enn de foregående 20 årene. Uforutsigbarheten innebærer at man ikke kan nøye oss med tradisjonelle utredninger, fremskrivninger og prognoser. Det trengs åpne diskusjoner og nye metoder for å forstå fremtidsutfordringene.

Foresight Finnmark, som ble gjennomført i 2012-2013, har vært en regional dugnad for nytenkning. Prosessen ble organisert av VRI Finnmark på vegne av fylkeskommunen og fylket. Prosessen har vært basert på dialog, allsidig deltagelse og bruk av

scenariemetodikk. Mer enn 50 ressurspersoner fra hele fylket har deltatt i arbeidet.¹ Foresight Finnmark har gitt følgende resultater:

- Det er laget fire spennende og troverdige scenarier som kaster lys over vilkårene for næringsutviklingen i Finnmark mot 2033: «Tilskueren», «Pardans i nord», «Opportunisten» og «Naturrestatet». Scenariene utforsker hva som kan tenkes å skje i og med Finnmark. Hva er det som vil være utslagsgivende for fremtidige næringsmuligheter? Scenariene har vært brukt som utgangspunkt for å utforme nye strategiske grep i RUP'en.
- Gjennom arbeidet med scenariene har deltagerne utviklet en felles forståelse av det store bildet, dvs. de avgjørende drivkreftene. Scenariediskusjonene har bidratt til å plassere næringsutviklingen i Finnmark i en større geopolitisk og samfunnsmessig sammenheng. Finnmarks handlingsrom er blitt tydeligere.
- Arbeidet med scenariene har ledet til en erkjennelse om at den nye RUP'en bør konsentrere seg om tverrgående utfordringer, dvs. forhold som er viktige på tvers av de ulike næringene. I RUP'en er denne ambisjonen konkretisert gjennom bruk av *veikart*.
- *Foresight Finnmark* har styrket næringsdiskusjonene og interessen for RUP-arbeidet. Foresightprosessen har pekt på nødvendigheten av å fordype samarbeidet mellom næringslivet, forvaltningen og FoU-miljøene. Prosessen har også bidratt med ideer om hvordan det kan skje i praksis. Scenariene står til rådighet for alle som er opptatt av Finnmarks fremtid.

Dialogkonferansen og annen medvirkning

Medvirkningen ble videreført på dialogkonferansen for RUP i Hammerfest, august 2013. Den samlet mer enn 60 aktører fra hele fylket og hadde i oppdrag å gi råd om den nye RUP'en. Deltagerne diskuterte fremtidens næringsliv i Finnmark på bakgrunn av scenariene og hovedpoengene fra Foresight Finnmark.

Det ble gjennomført tre parallelle idéverksteder, der oppgaven var å lage *veikart* som anskueliggjør hvordan Finnmark kan takle store utfordringer i et 20-årsperspektiv (2014-2033). Veikartene tar for seg utfordringer som har utkrystallisert seg gjennom Foresight Finnmark.

Hovedbudskapet fra dialogkonferansen er at Finnmark behøver en RUP som er langsiktig, tydelig og engasjerende. Deltagerne pekte også på behovet for å utvikle arenaer og møteplasser som holder i gang dialogen om fremtidsutfordringene i Finnmark.

Fire scenarier for Finnmark

De fire scenariene spenner opp et stort lerret. De viser hvor sammensatt utviklingen er. Scenariene skal hjelpe oss til å se kritisk på våre egne antagelser om hva Finnmark er eller kan bli. Nøkkelspørsmålet har vært: Hva kan vi gjøre i dag for å være bedre rustet til å møte fremtidige muligheter og trusler?

¹ Det ble gjennomført tre større arbeidssamlinger, i henholdsvis Karasjok, Alta og Kirkenes. Scenariegruppen hadde en allsidig sammensetning, med deltagere fra næringslivet, forvaltningen, det politiske liv, FoU-miljøer m.v. Medlemmene av scenariegruppen deltok i kraft av egen kompetanse og kunnskap, uten bindinger.

Scenariene er bevisst laget på et overordnet, strategisk nivå, slik at de skal ha relevans for alle næringer og områder i Finnmark. Styrken ved scenariene er at de gir oss *overblikk*. På den annen side kan ikke scenariene gå i dybden på utfordringer innenfor de enkelte næringene.

De fire scenariene må ikke leses som spådommer eller prognoser. De beskriver, på fire ulike måter, hvordan det *kan* gå, ikke hvordan det *bør* gå. Hensikten er å utvide synsfeltet, slik at flere utviklingstrekk kan identifiseres enn man normalt klarer ved hjelp av tradisjonelle planleggingsverktøy.

Grunnmuren i scenariene består av to dimensjoner som sammenfatter de viktigste usikre drivkreftene:

1. *Storpolitisk spill i nordområdene*: Vil de internasjonale relasjonene overveiende ha et samarbeidsorientert eller et konfliktfylt preg?
2. *Finnmarks nytte av ikke-fornybare ressurser*: Vil verdiene hovedsakelig sendes ut av regionen eller vil ressursene gi grunnlag for sterk regional verdiskaping?

En kort oppsummering av de fire fremtidsbildene²:

Tilskueren

Dette er historien om et intenst kappløp om ressurser og innflytelse i Arktis, med Finnmark som tilskuer

- Utnyttelsen av olje og gass har skutt fart, men de forventede ringvirkningene har uteblitt
- Prisen for å berge velferden har vært å godta sterk sentralstyring og en helt ny organisering av fylket
- Finnmarks strategiske betydning har økt, men beslutningene tas i Oslo, Brussel og Moskva

Pardans i nord

Dette er historien om Finnmark og Murmansk Oblast som sammen utgjør en ny livskraftig region, «Region Nord».

- Finnmark er spydspiss i det nye norske oljeeventyret og har rykket opp nasjonalt og storpolitisk
- Fylket er strategisk viktig fordi Norge og Russland forvalter gigantiske ressurser i lag
- Finnmark deltar aktivt i verdiskapingen, og regionen har flere muligheter og utfordringer enn før

² Scenariene i sin helhet finnes på www.ffk.no

Naturreservatet

Dette er historien om et Finnmark som blir et symbol på ren natur og uforfalskede verdier.

- Verden er konfliktfylt, og Finnmark er Europas mest særpregede opplevelsesregion
Finnmark er økofylke og militært kjerneområde
- Fylket opplever at de ikke-fornybare ressursene gir få varige ringvirkninger
Næringsmuligheter finnes i fleng, men de forblir stort sett uutnyttede

Opportunisten

Dette er historien om improvisasjon og samarbeid på Nordkalotten.

- Russiske myndigheter har mistet interessen for en bredere nordområdesatsing
- Sametinget får stor oppslutning og innflytelse
- Fylket bauter seg vei i et spenningsfylt og komplisert politisk farvann
- Nordisk samhold og samarbeid blir viktigere for Finnmark

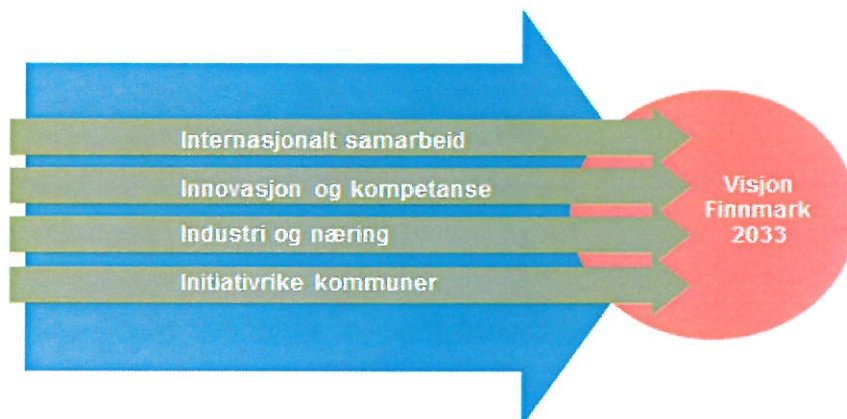
3. Veikart for Finnmark 2033

Her presenteres fire veikart som trekker opp ambisjoner og planer for en 20-årsperiode (2014-2033). Meningen er å muliggjøre langsiktig, helhetlig tenkning, store grep og kontinuitet i utviklingsarbeidet.

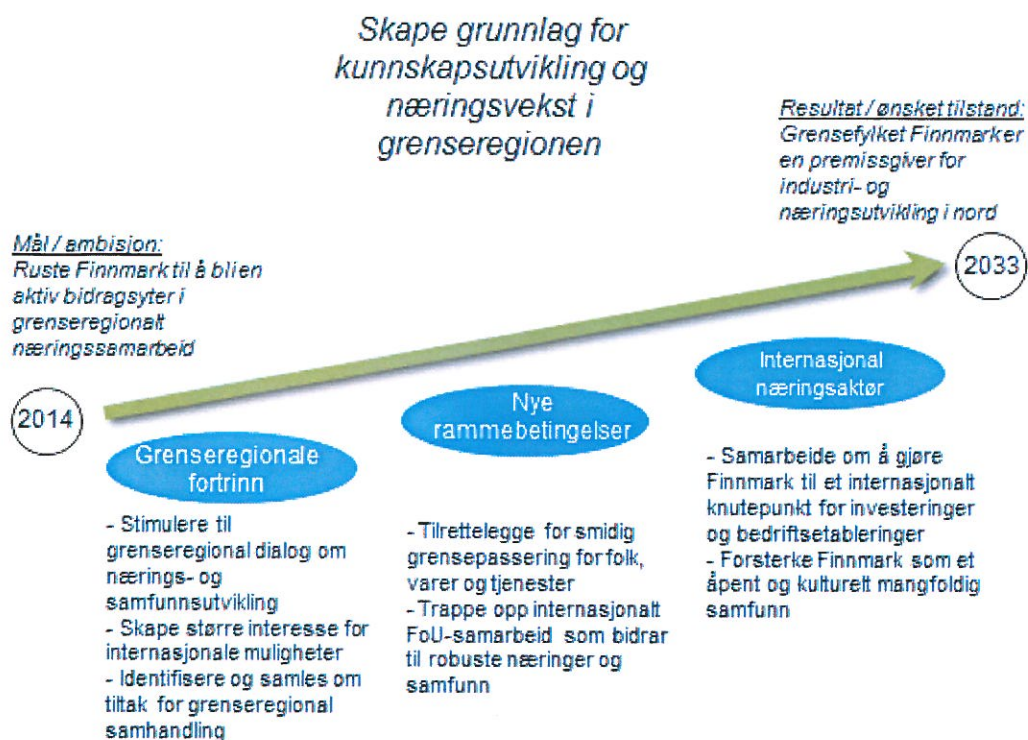
En lang tidshorisont gjør det lettere å forestille seg vesentlige endringer både i næringslivet og i samarbeidet om næringsutviklingen. Det gir aktørene flere alternativer å velge mellom, mulighet til å se tiltak i sammenheng og en sterk tilskyndelse til å jobbe systematisk, ved å bygge sten på sten.

Veikartene skal gi oversikt, retning og en felles horisont. De skal brukes til å drøfte det store bildet: Hvor er vi nå, og hvordan skal vi bruke de neste 20 årene til å forandre Finnmark?

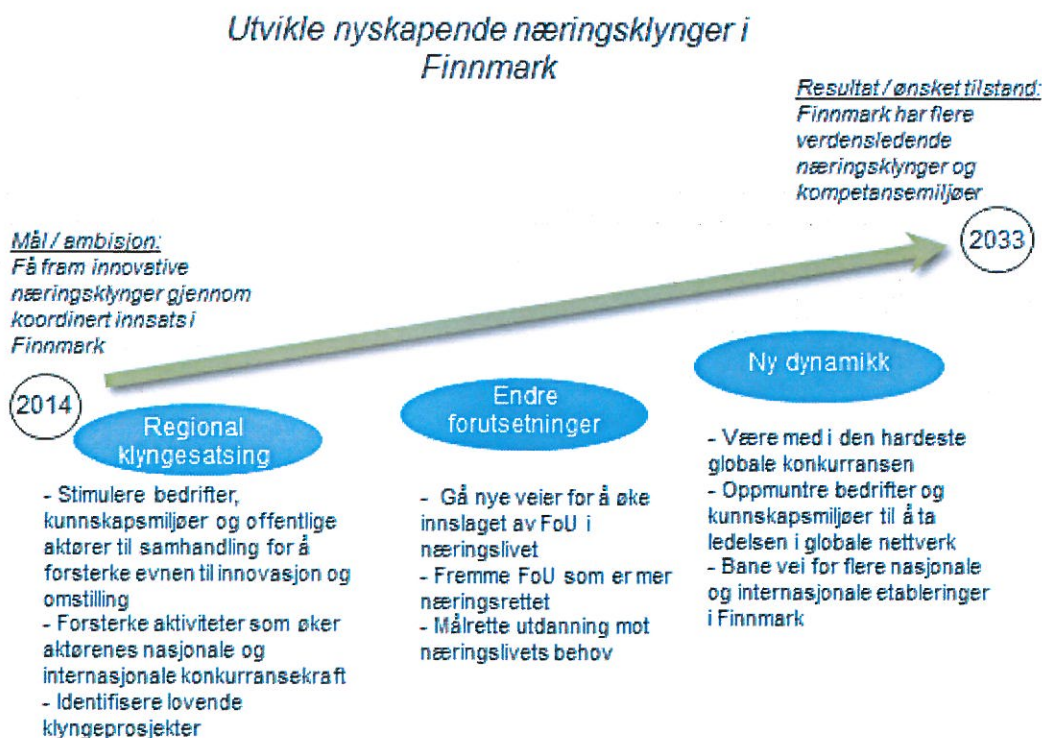
Veikart Finnmark 2014-2033

Internasjonalt samarbeid

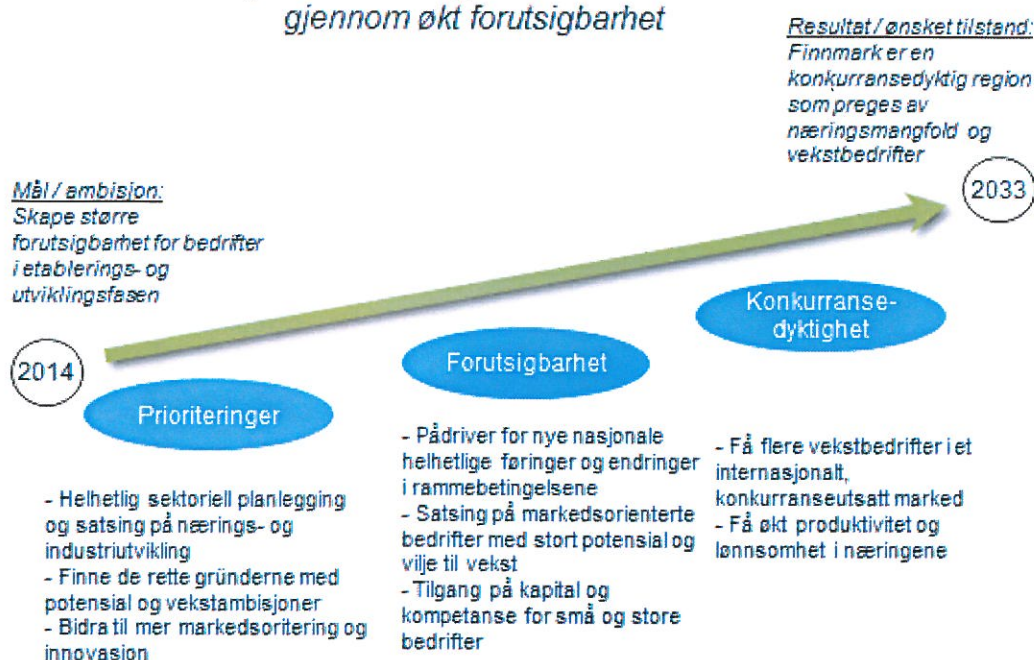

Innovasjon og kompetanse

Industri og næringsutvikling

Styrke vekstmulighetene i Finnmark gjennom økt forutsigbarhet

Initiativrike kommuner

Utvikle handlekraftige og attraktive kommuner

4. Fremtidens Finnmark

Det regionale utviklingsprogrammet lanserer fire langsiktige mål for Finnmark med utgangspunkt i veikartene. Målene viser til en ønsket tilstand i 2033 og skal inspirere til handling de neste ti årene (2014-2023). I det følgende synliggjøres noen av mulighetene og truslene som Finnmark står overfor. Deretter drøftes tre hovedutfordringer som Finnmark må gå løs på de nærmeste årene.

Langsiktige mål for Finnmark

- ***Grensefylket Finnmark er en premissgiver for industri- og næringsutvikling i nord***
- ***Finnmark har flere verdensledende næringsklynger og kompetansemiljøer***
- ***Finnmark er en konkurransedyktig region som preges av næringsmangfold og vekstbedrifter***
- ***Finnmark har robuste og handlekraftige kommuner som er attraktive for befolkningen og næringslivet***

De fire scenariene for Finnmark avdekker et gjennomgående behov for rammebetingelser som henger sammen og som er følsomme for næringslivets behov. For at fremtidens Finnmark skal være attraktivt og konkurransedyktig, må utdannanning, samferdsel og arealplanlegging spille på lag med næringsutviklingen.

Spørsmålet om rammebetingelser og infrastruktur er egentlig todelt: For det første, hvordan kan man på en bedre måte dekke det eksisterende næringslivets behov? For det annet, hvordan kan man berede grunnen for nye næringer og nye samarbeidsmønstre? Allerede i dag forventes det markant vekst innenfor bygg og anlegg, varehandel, transport og forretningsmessig tjenesteyting. Petroleum, mineralutvinning, mekanisk industri, reiseliv og kulturnæring kan gi vekst og ringvirkninger flere steder i Finnmark. Det er også store muligheter innenfor fiskeri, oppdrett, nye marine næringer og i relatert industri og tjenesteyting.³

En betydelig utfordring som tegnes i fremtidsbildene, er tilgangen på bofast og kompetent arbeidskraft. Fra å være en nettoeksportør av arbeidskraft har Finnmark i løpet av den siste tiårsperioden blitt en nettoimportør av arbeidskraft. Det vil alltid være behov for pendlere i et fylke med vekst og utvikling. Dersom innpendling av kompetent arbeidskraft blir dominerende, vil det derimot utgjøre en trussel mot en ønsket befolkningsvekst og et samfunn preget av mangfold. En stabil bofast befolkning er en forutsetning for å skape levende samfunn med gode oppvekst- og levevilkår.

En annen og beslektet bekymring er et mulig inntog av store nasjonale og internasjonale selskaper i en situasjon der Finnmark ennå ikke har klart å utvikle et robust næringsliv.

³ Se bl.a. arbeidsnotat Norut 2013:1004 «Kompetanse- og arbeidskraftbehov i næringslivet i Finnmark».

Finnmarks bedrifter kan ha ambisjoner, men mangler musklene og kompetansen som skal til for å kunne levere og ha nok innflytelse på den kommende industriutviklingen.

Tilsvarende utfordringer vil gjøre seg gjeldende i kommunene. Små kommuner med begrensede ressurser og svake fagmiljøer vil ikke ha kraft til å sikre lokal samfunns- og næringsutvikling, selv om vekstmulighetene skulle være til stede. Utvikling av robuste kommuner gjennom interkommunalt samarbeid og utvikling av større bo- og arbeidsmarkedsregioner vil være påtrengende nødvendig.

Scenariene forteller oss at uansett hvordan utviklingen blir, må Finnmark gå nye veier for å fornye og styrke kompetansen i næringslivet og kommunene. Finnmark behøver en mer systematisk satsing på FoU, innovasjon og kunnskapsintensive arbeidsplasser.

Sist, men ikke minst, setter scenariene søkelyset på internasjonale forhold i nord som vil påvirke fylkets fremtidige verdiskaping. I arbeidet med å utvikle industri og næringsliv vil økt internasjonalt samarbeid og større markedsadgang være viktig. Finnmark, som grensefylke til Russland og Finland, har spesielle fortrinn og muligheter som må utnyttes ytterligere.

Fremtiden rommer tankevekkende og kompliserte muligheter og trusler. Med bakgrunn i retningsvalgene som veikartene peker på, må Finnmark gå løs på tre hovedutfordringer i kommende periode (2014-2023):

- Hvordan kan Finnmark skape et robust næringsliv?
- Hvordan kan Finnmark sikre stabil og kompetent arbeidskraft?
- Hvordan kan Finnmark utvikle langsiktig og helhetlig planlegging?

Hvordan kan Finnmark skape et robust næringsliv?

Utviklingen internasjonalt og her hjemme viser at forskning og kompetanse i økende grad kommer til å være drivende for innovasjon og næringsutvikling. Utfordringen er stor og akutt, fordi innovasjonsgraden generelt er lav i Nord-Norge, og aller lavest i Finnmark.

Indikatorrapporter fra Norges forskningsråd og statistikk fra SSB viser at Finnmark ligger lavest på tabellen i landet når det gjelder egenutført FoU per innbygger. I Finnmark er det også færrest antall FoU-årsverk i næringslivet på landsbasis. Samtidig viser statistikkene at næringslivet kun i liten grad benytter seg av forskning i sin virksomhet.

Årsakene er sammensatte, men lavt utdannelsesnivå i bedriftene og at mange bedrifter befinner seg i lite forskningsintensive bransjer kan forklare noe av det. I tillegg preges fylkets næringsliv av en fragmentert bedriftsstruktur og store geografiske avstander til relevante fagmiljøer. Finnmark har også få industrielle lokomotiver som kan dra med seg bedrifter i nye vekstnæringer. Riktig kapital og kompetanse vil bidra til økt produktivitet og lønnsomhet i næringer med vekstpotensial. Like viktig er samarbeid og nettverk som styrker bedriftenes evne til å innovere og ta sats i internasjonale markeder. Det trengs derfor flere bedrifter som satser og lykkes i et internasjonalt miljø, som opererer i markeder med sterk konkurranse og som målbevisst leter etter kompetanse og kapital.

Et vesentlig fortrinn for Finnmark, er den gode tilgangen på råvarer. Likevel har mange bransjer utfordringer, fordi Finnmark ligger så langt unna de store markedene. Effektive transporter til markedet er en felles utfordring for Finnmarks næringsliv. Forutsigbare transportinfrastruktur fra produksjonssted til marked vil ha betydning for bedriftenes

konkurransesevne. Viktige tiltak vil være standarden på vegtransport, sjøtransport og flytransport. Internasjonale regelverk som åpningstider på grenseoverganger, tollavtaler og krav til tyngre kjøretøy vil også påvirke konkurransesevnen. Dette er i hovedsak en offentlig oppgave å løse. Det er i denne sammenhengen viktig med et tett samarbeid mellom private og offentlige aktører. Fleksible og innovative løsninger som harmoniserer i tid vil komme næringene til gode. Effekten er avhengig av bedre samkjøring mellom regionale, nasjonale og internasjonale planer for Barentsregionen.

Finnmark preges av at de fleste bedrifter er små, også i norsk målestokk. Mange er nisjebedrifter som opplever knallhard konkurranse i sine næringer. For det eksisterende næringsliv er utfordringen å nå opp i konkurransen med næringslivet i andre deler av landet. Næringsklynger og næringsmiljø kan ikke vedtas eller manes frem. Det har imidlertid vist seg at klyngeutviklingen kan intensiveres der hvor motivasjonen er sterk og bedriftene er villige til å samarbeide på en langsiktig, forpliktende måte. Klynger gir større slagkraft for alle som deltar. For Finnmark blir en mer bevisst holdning til klyngeutvikling trolig en suksessfaktor i årene som kommer. Også regionale myndigheter og FoU-institusjoner har en rolle å spille i anstrengelsene for å få frem sterke næringsmiljøer og ambisiøse næringsklynger. Fylkeskommunens eierskap i VRI, det regionale forskningsfondet, nasjonale forskningsprogrammer og deltagelse i europeiske nettverk og prosjekter er verktøy som kan styrke næringslivet. Samarbeidet mellom næringene samt mellom næringene og forskningsinstitusjonene må utvides. Offentlige forskningsprogram og satsinger, regional og nasjonalt samt internasjonale nettverk og prosjekter må utnyttes enda bedre for å styrke næringslivet. Finnmark må opprette flere bånd til ledende kompetanse- og utdanningsmiljøer både nasjonalt og internasjonalt.

Det bør være et mål at Finnmark ikke bare blir en arena for utvikling av tradisjonell industri og næringsutvikling, men også satser på «grønn» vekst. Ambisjonen om å skape et *fremtidig Finnmark* bør derfor være å øke graden av bærekraftig grønn innovasjon og kommersialisering. Det vil kreve et samarbeid mellom privat og offentlig sektor. I første omgang vil samarbeid om å få på plass gode nasjonale rammebetingelser for regional FoU og finansielle virkemidler være viktig.

Satsing på gründerne vil være viktig for å styrke og fornye næringslivet. Det er viktig at offentlige aktører kan tilby gründerne behovsbasert veiledning og råd i utviklingen av forretningsmodeller som bidrar til markedsorientering og internasjonalisering. Det er også riktig å bidra til nettverksbygging, slik at gründerne kan finne støttespillere og skape egne miljøer. Denne typen nettverk kan bære i seg kimen til langsiktige samarbeidsrelasjoner, dels mellom bedrifter i regionen, og dels mellom bedrifter i Finnmark og miljøer utenfor regionen. Her kan ideer til klynge-samarbeid også oppstå.

Finnmark må lete etter og ta vare på initiativer som kan føre til innovative næringsmiljøer og dannelsen av regionale klynger. Målet er å få flere vekstbedrifter i Finnmark i det internasjonale markedet. Et viktig grep vil være at flere Finnmarksbedrifter er i stand til å knytte seg opp mot ledende nasjonale klynger for å bedre mulighetene til å kunne delta på den globale arenaen.

Strategiske grep	<ul style="list-style-type: none">• Bidra til bærekraftig utvikling
-------------------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Bidra til økt markedskompetanse og bedriftsrettet FoU • Hjelpe frem gode gründermiljøer og bedriftsnettverk • Stimulere til samhandling mellom bedrifter, kunnskapsmiljøer og offentlige aktører som kan lede til utviklingen av regionale klynger • Sikre forutsigbare rammebetingelser for næringstransportene fra produksjon til marked
Resultater	<ul style="list-style-type: none"> • At antall gassellebedrifter øker • At bedrifters overlevelsessevne øker • At det utvikler seg klynger i fylket og at flere deltar i nasjonale klynger • At investeringstakten øker • At det utvikler seg flere større, solide bedrifter • At det blir flere kunnskapsbaserte bedrifter • At bedriftene har tilgang til markedet gjennom god transportinfrastruktur og internasjonale avtaler

Hvordan kan Finnmark sikre stabil og kompetent arbeidskraft?

Rekrutteringen av arbeidskraft har pågått stykkevis og delt, blant forskjellige aktører og til forskjellige tider. I årene som kommer må dette arbeidet gjennomføres mer systematisk og koordinert i samarbeid mellom næringsliv og offentlige aktører. Rekruttering er en vedvarende utfordring, som krever langsiktighet. Styrking av de økonomiske insentivene for områder i tiltakssonen vil bl.a. være et viktig verktøy for å tiltrekke seg kompetent arbeidskraft. Det vil også være avgjørende å synliggjøre Finnmark som en attraktiv region. Fremtidsmulighetene må beskrives på en inspirerende og troverdig måte. Denne informasjonen må gjøres tilgjengelig på nye måter som når ungdom og arbeidstagere i regionen, men også nasjonalt og internasjonalt.

Flere næringer opplever i dag problemer med rekrutteringen. Det er en generell mangel på kompetent arbeidskraft, både fagarbeidere og personer med høyere utdanning og ledererfaring. På videregående nivå er det behov for flere lærebedrifter som kan gi ungdom relevant fagkompetanse. I tillegg er det viktig å motivere elever til å velge fagretninger nærings- og arbeidslivet har behov for. I Finnmark er behovet for arbeidskraft med høyere grads utdanning også stort. Utfordringen må bl.a. møtes ved å utdanne mer av arbeidskraften i regionen. Ungdom etablerer seg ofte i regionen hvor de tar sin utdanning. Dersom ungdommene kan gjennomføre komplette utdanningsløp i Finnmark, øker sannsynligheten for at de blir. Gapet handler også om at utdanningsstrukturen ikke er tilstrekkelig næringstilpasset. I enkelte sammenhenger klarer ikke utdanningssystemet å holde følge med næringslivets kompetansebehov. Dialogen mellom næringsaktørene og utdanningssektoren kan og må forbedres. Næringsenes fremtidsbehov må kommuniseres til utdanningsinstitusjoner og forankres i offentlige strategier for opplæring og utdanning.

Tilgang på kompetent arbeidskraft kan også styrkes ved regional pendling gjennom kollektivtilbud og infrastruktur i og til vekstregioner. Dette kan gi mulighet for større fleksibilitet for arbeidstagere i turnusordninger. I tillegg er det viktig at fylket har et nasjonalt rutetilbud som ivaretar muligheter for pendling og fritidsreiser til resten av landet og internasjonalt. Særlig innenfor petroleumsnæringen, men man finner også fenomenet i andre næringer, bor arbeidstagerne gjerne langt unna arbeidsstedet.

Like fullt er Finnmark avhengig av arbeidsinnvandring, dersom man skal kunne realisere det fremtidige potensialet for industri- og næringsutvikling. I våre naboland Finland og Russland finnes det dyktige fagfolk med arktisk kompetanse. I den sammenheng vil det være viktig å videreutvikle barentssamarbeidet, både bilateralt og gjennom ulike EU-programmer innen utdanning, kompetansebygging og næringsutvikling. En større utfordring er å tiltrekke seg kompetent arbeidskraft utenfor EU og Russland.

Tradisjonelt har Finnmark erfaring med at det kan være vanskelig å beholde tilflyttet arbeidskraft. Målet må være at flere tilflyttere etablerer seg permanent. Det må skje ved å skape livskraftige lokalsamfunn med gode og varierte tilbud til befolkningen. Levedyktige og spennende lokalsamfunn vokser ut av en dyp forståelse av lokale fortrinn og muligheter, av et bevisst forhold til både historie og fremtid. Samtidig vil viktige samfunnsverdier som toleranse, inkludering, likestilling og mangfold øke lokalsamfunnenes attraktivitet. Initiativet og innsatsen må være tuftet på god involvering og samhandling mellom kommuner, næringsliv, lokale lag/foreninger og ressurspersoner.

Strategiske grep	<ul style="list-style-type: none"> • Arbeide mer systematisk og langsiktig med rekruttering av arbeidskraft • Utvikle et utdanningstilbud som er mer næringstilpasset • Skape attraktive og livskraftige lokalsamfunn som preges av et mangfoldig arbeids- og samfunnsliv • Utvikle dagens kommunikasjonstilbud som styrker tilgang på arbeidskraft
Resultater	<ul style="list-style-type: none"> • At det er befolkningsvekst i Finnmark • At befolkningen i fylket har en sammensetningen som preges av mangfold • At flere innbyggere har relevant utdanning som næringslivet etterspør • At kollektivtilbudet er tilpasset næringslivets behov i fylket

Hvordan kan Finnmark utvikle langsiktig og helhetlig planlegging?

Det er viktig med en helhetlig og langsiktig planlegging for å sikre nærings- og samfunnsutvikling. Dagens offentlige planlegging oppleves tidvis som tung og uoversiktlig av næringslivets aktører. Bedriftene etterspør forutsigbare rammer og gode beslutningsprosesser. Det vil fordre en mer koordinert regional innsats for å få til gode ressurseffektive og samfunnsøkonomiske planprosesser. En bedre helhet mellom bl.a. næringsutvikling, arealplaner og transportinfrastruktur blir derfor avgjørende. Samarbeid på tvers av kommunene og bedre samspill mellom næringsliv og offentlige myndigheter vil også være viktig.

Kommunene har en sentral rolle når store industriaktører vurderer å etablere seg. Det er viktig at kommunene kan samarbeide om å være engasjerte vertskommuner for nasjonale og internasjonale bedrifter. Utfordringen består ofte i at både kommuner og andre offentlige instanser har begrenset erfaring med å møte industriaktørers krav og behov. Den største utfordringen vil derimot være å sikre god tilrettelegging for lokale og regionale ringvirkninger. En viktig forutsetning er bl.a. at fremtidige ambisjoner også konkretiseres gjennom vedtatte reguleringsplaner av aktuelle områder og at planer for nærings- og samfunnsutvikling ses i denne sammenheng. Kommunene, fylkeskommunen og andre utviklingsaktører må jobbe i

spann dersom Finnmark skal bli et attraktivt etableringssted for industri og samtidig sikre lokal og regional verdiskaping.

Fylkeskommunen har en rolle i å samkjøre næringsinteresser og infrastrukturiltak. Dette gjelder spesielt i byområder og større industrietableringer som omhandler private, kommunale, regionale og statlige aktører. Initiativet må samtidig komme fra lokale krefter, og det må stimuleres til samarbeid på tvers av kommuner for å skape større bo- og arbeidsmarkedsregioner. Det vil samtidig være viktig at kommunene preges av næringsmangfold og levende lokalsamfunn. Dette vil også fordre interkommunalt samarbeid og langsiktig helhetlig planlegging.

Mulighetene for vekst og utvikling som er beskrevet i denne RUP'en, tilsier at i fremtiden vil det bli stilt større krav til kunnskap og kompetanse hos offentlige planmyndigheter. Manglende plankompetanse og kapasitet er en utfordring for Finnmark. Behovet for å tenke nytt og samarbeide på tvers av kommunegrensene vil bli større i tiden fremover. Økt globalisering, inntog av store multinasjonale selskap samt en mer mangfoldig befolkning vil øke kompleksiteten. Små lokalsamfunn og tradisjonelle næringer kan bli utfordret samtidig som behovet for vekst og større robuste regioner vil også bli krevende. Et sterkere engasjement for FoU i kommunene vil bidra til at offentlige planmyndigheter blir bedre i stand til å ha mer helhetlige og kunnskapsbaserte utviklingsplaner. En mer kunnskapsdrevet næringsutvikling vil styrke arbeidet med å få bedre næringsvennlige kommuner.

RUP'en kan betraktes som en oppfordring til offentlige virksomheter, næringsliv og etablerte FoU-institusjoner om å gjøre nye grep som bidrar til gode strategier og tiltak for å skape *Fremtidens Finnmark*.

<p>Strategiske grep</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Samarbeide bedre i Finnmark om å oppnå mer forutsigbare og helhetlige nasjonale rammebetingelser • Øke bruken av samfunnsrelevant forskning som grunnlag for en mer kunnskapsdrevet nærings- og samfunnsutvikling i kommunene • Styrke samarbeidet mellom kommunene om kompetanseutvikling, rådgivning og praktisk planlegging • Styrke kommunenes vertskapsrolle overfor større internasjonale og nasjonale industriaktører med basis i et nært og forpliktende samarbeid kommunene i mellom • Oppnå bedre samkjøring mellom næringsprosjekter og transportinfrastruktur
<p>Resultater</p>	<ul style="list-style-type: none"> • At bedriftene opplever raskere og mer effektive planprosesser i næringssaker og industrietablering • At flere kommuner har kapasitet til å arbeide aktivt med industri- og næringsutvikling • At gjennomføring av næringsetableringer og infrastrukturiltak samsvarer bedre i tid og finansiering

5. Regional oppfølging

Ambisjonene som er beskrevet i *Fremtidens Finnmark* krever utholdenhet. Endringene kommer ikke av seg selv; de forutsetter en målbevisst regional oppfølging. Innholdet i RUP'en bygger på hva aktører i Finnmark selv har tenkt om fremtiden og hva de mener må gjøres. Nå foreligger RUP'en, og den er en spore til å intensivere og forbedre den regionale samhandlingen.

I tiden som kommer, blir det nødvendig å balansere flere ulike hensyn, inngå kompromisser og foreta reelle prioriteringer. Finnmark har behov for å ta et sterkere grep om sin egen utvikling, også for å unngå at krefter utenfra bestemmer dagsordenen for ressursutnyttelsen og næringsutviklingen.

Den lange tidshorisonten i veikartene styrker både forutsigbarheten og fleksibiliteten i gjennomføringen av strategier og store prosjekter. Veikartene er et middel til å sikte høyt, overvåke utviklingen og lære underveis. Veikartene skal brukes, og det vil være en felles oppgave å justere dem i lys av erfaringer og nye utviklingstrekk.

Den strategiske dialogen om oppfølgingen av veikartene og fremtidsutfordringene kan ikke skje i rykk og napp. Dialogen må foregå kontinuerlig og på flere arenaer. Fylkeskommunen ønsker å utvide bruken av involverende metoder, i tråd med de gode erfaringer fra *Foresight Finnmark* og dialogkonferansen.

Regional planstrategi for Finnmark 2012-2016 viser hvordan ulike hensyn og fagområder skal bidra til en helhetlig og langsiktig utvikling i Finnmark. Samferdsel og transportbehov blir fulgt opp av Regional Transportplan for Finnmark. Regional plan for kompetanse viser strategier for utdanning og kompetanseutvikling. Fylkeskommunen har også strategier for kultur, folkehelse, internasjonal satsing samt høgere utdanning og forskning for å nevne noen.

Det regionale utviklingsprogrammet har hovedfokus på industri- og næringsutvikling. Med utgangspunkt i RUP er det enten utviklet eller under utarbeidelse følgende bransjespesifikke strategier⁴:

- Regional vindkraftplan, 2012-2019
- Fiskeri og havbruk, 2015-2019
- Petroleum og energi, 2015-2019
- Landbruk, 2014-2020

Det er det regionale RUP-partnerskapet som skal følge opp målsettinger og strategier for Finnmark. Partnerskapet består av representanter for nærings- og arbeidsliv, kommuner, statlige aktører, FoU-miljøer og offentlige virkemiddelaktører i fylket. Det skal bidra til å styrke en samlet innsats for utviklingen av fylket og at den regionale dialogen om *Fremtidens Finnmark* holdes levende og skaper engasjement og involvering.

⁴ Nordnorsk reiseliv har utviklet reiselivstrategier for landsdelen.